

DOI <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2021-2-23>

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ ПРОСТОРІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Ганна Швед,

*здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії поза аспірантурою,
викладач кафедри теорії й методики дошкільної, початкової освіти та мовних комунікацій
Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти»*

(Херсон, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-7931-885X

sone4ko86@ukr.net

Анотація. Статтю присвячено особливостям професійного розвитку педагогічних працівників закладів дошкільної освіти України в умовах реформування та модернізації освітньої галузі, зокрема на початковому, базовому й дошкільному рівнях. Представлено огляд змін, які відбулися в освітньому просторі України у зв'язку з ухваленням концепції Нової української школи, а саме: переорієнтування початкової, базової середньої та дошкільної ланок освіти на формування життєвої компетентності здобувачів освіти, розвиток їхніх базових якостей у різних видах діяльності. Охарактеризовано нормативно-правове забезпечення, що регламентує діяльність закладів післядипломної освіти та визначає порядок підвищення кваліфікації педагогічних працівників зазначеної категорії, зокрема основні його види. Увагу приділено особливостям удосконалення професійної компетентності педагогічних працівників дошкільної галузі в сучасному просторі післядипломної освіти України згідно із кваліфікаційними характеристиками, визначеними професійним стандартом означеної категорії, вимогами оновленого Базового компонента дошкільної освіти як державного стандарту дошкільної освіти та професійних запитів педагогічної спільноти дошкільної галузі.

Ключові слова: професійний розвиток, післядипломна освіта, педагогічні працівники, заклади дошкільної освіти, Базовий компонент дошкільної освіти.

TEACHERS' PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE MODERN SPACE OF POSTGRADUATE EDUCATION OF UKRAINE

Hanna Shved,

*Graduate of the Degree of Doctor of Philosophy Outside of Postgraduate Studies,
Lecturer at the Department of Theory and Methodology of Preschool, Primary Education
and Language Communications*

Kherson Academy of Continuing Education (Kherson, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-7931-885X

sone4ko86@ukr.net

Abstract. The article is devoted to the peculiarities of professional development of pedagogical workers of preschool educational institutions of Ukraine in the conditions of reformation and modernization of the educational sector, in particular at the primary, basic and preschool levels. The overview of changes in the educational space of Ukraine in connection with the adoption of the concept of the New Ukrainian School has been represented, namely reorientation of primary, basic secondary and preschool education to the formation of students' life skills and development of their basic qualities in various activities. The normative legal provision has been characterized, which regulates the activity of postgraduate educational institutions and determines the order of professional development of pedagogical workers of the specified category, in particular its main types. Attention is paid to the features of improving preschool teachers' professional competence in the

modern space of postgraduate education in Ukraine according to the qualification characteristics defined by the Professional standard of this category, the requirements of the updated Basic preschool education component as a State standard of preschool education.

Key words: professional development, postgraduate education, teachers, preschool educational institutions, Basic preschool education component.

Вступ. На сучасному етапі розвитку вітчизняна система освіти перебуває у стані реформування та постійного вдосконалення на всіх її рівнях. Зокрема йдеться про переорієнтування початкової та базової середньої школи на навчання та виховання дітей сучасного покоління на засадах концепції Нової української школи і, як наслідок, оновлення Державного стандарту початкової (2018 р.) та базової середньої освіти (2020 р.). За принципом наступності змісту дошкільної і початкової ланок освіти відбулося й оновлення Базового компонента дошкільної освіти (2021 р.) як державного стандарту в галузі дошкільної освіти. У зв'язку зі змінами у вищезазначених галузях зміст сучасної післядипломної освіти також перебуває у стані розвитку й удосконалення відповідно до новацій і професійних потреб педагогів.

Важливу роль у розвитку й удосконаленні професійної компетентності педагогічних працівників в умовах модернізації національної освіти відіграє система післядипломної освіти, метою якої є забезпечення потреби держави у кваліфікованих кадрах високого рівня професіоналізму. Варто зазначити, що сучасне законодавство передбачає вільний вибір педагогами форм підвищення кваліфікації, що свідчить про надання академічної свободи, яка передбачена Законом України «Про освіту».

Основна частина. Дошкільна освіта як базова складова частина системи неперервної освіти та перша ланка, яка спрямовує освітній розвиток людини протягом життя, повинна гнучко реагувати на сучасні соціокультурні запити. Саме тому необхідно звернути увагу на напрями професійного розвитку педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

Метою статті є висвітлення тенденцій професійного розвитку педагогічних працівників закладів дошкільної освіти в сучасному просторі післядипломної освіти України.

Питання професійного розвитку в умовах сучасної післядипломної освіти досліджують такі науковці, як І. Жорова, А. Зубко, Н. Клокар, В. Примакова, Н. Протасова.

З метою підвищення методичного та практичного рівнів професійної компетентності педагогічних працівників закладів дошкільної освіти, які забезпечують здобуття дошкільної освіти дітей відповідного віку, діяльність закладів післядипломної освіти спрямована на висвітлення актуальних питань розвитку дошкільної галузі, зокрема під час курсів підвищення кваліфікації. Підвищення кваліфікації є складовою частиною післядипломної освіти, яке передбачає їхній професійний розвиток відповідно до державної політики в галузі освіти та забезпечення якості освіти (Постанова КМУ, 2019).

Діяльність закладів післядипломної педагогічної освіти в напрямі підвищення кваліфікації регламентована постановою Кабінету Міністрів України № 800 від 21 серпня 2019 р. «Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників», згідно з якою сучасним законодавством передбачено обов'язкове підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної освіти не рідше одного разу на п'ять років, загальний обсяг якого становить не менш ніж 120 годин (Професійний стандарт, 2021).

Основними видами підвищення кваліфікації, згідно з Порядком, визначено навчання за програмою підвищення кваліфікації, зокрема й участь у семінарах, практикумах, тренінгах, вебінарах, майстер-класах і стажування (Постанова КМУ, 2019).

Питання професійного розвитку педагогів освітньої галузі є предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців. Так, В. Хрипун (2013 р.) визначає професійний розвиток педагогічних працівників як цілеспрямований процес набуття професійної компетентності та розви-

тку професійних якостей відповідно до умов професійної діяльності та власної мотивації на саморозвиток.

О. Жигло (2009 р.) розглядає професійний розвиток як сталий процес якісних змін педагога в результаті виконання професійної діяльності.

В. Ягупов (2015 р.) досліджує методологічні підходи до обґрунтування професійного розвитку особистості фахівця і визначає професійний розвиток як багатогранний процес розвитку особистості, зумовлений соціальними, віковими, особистісними, посадовими якостями, а також як умову і результат професійної діяльності педагога.

Якщо узагальнити визначення професійного розвитку педагогічних працівників у наукових доробках сучасних учених, зауважимо виокремлення кожним із них власних, важливих, на їхню думку, умов і аспектів, які не суперечать один одному, навпаки, взаємодоповнюють.

На нашу ж думку, професійний розвиток педагогічних працівників закладів дошкільної освіти – це процес розвитку й удосконалення професійної компетентності для успішного виконання професійних обов'язків та особистісно-професійного зростання як фахівця.

Питання професійного розвитку неможливо розглядати без нормативно-правових документів, що регламентують діяльність у галузі дошкільної освіти, серед яких закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти та галузеві професійні стандарти («Вихователь закладу дошкільної освіти», «Керівник закладу дошкільної освіти»).

Зазвичай на рівні держави визначено як критерії допуску до професійної діяльності, так і відповідність особи професійним кваліфікаційним вимогам, які зафіксовано у професійному стандарті. Основною метою діяльності вихователя, згідно з таким професійним стандартом, є організація навчання, виховання та розвитку вихованців під час здобуття ними дошкільної освіти, що відбувається шляхом формування компетентностей відповідно до Базового компонента дошкільної освіти як державного стандарту дошкільної освіти (Професійний стандарт, 2021). Нову редакцію Базового компонента дошкільної освіти, який визначає вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів освіти дитини дошкільного віку 6/7 років, а також умови, за яких вони можуть бути досягнені відповідно до міжнародних стандартів якості освіти, було затверджено 12 січня 2021 р. (Наказ МОН України, 2021).

Вимоги, зазначені в оновленому державному стандарті дошкільної освіти, орієнтують сучасних педагогів на потреби суспільства в підвищенні якості дошкільної освіти, яка б відповідала критеріям міжнародних стандартів якості освіти. Для роботи над новою редакцією Базового компонента дошкільної освіти на рівні Міністерства освіти і науки України було створено робочу групу, до якої увійшли як провідні науковці та фахівці дошкільної галузі України, так і міжнародні експерти Норвегії, Польщі, Швеції.

Для визначення тенденцій професійного розвитку педагогічних працівників закладів дошкільної освіти необхідно проаналізувати актуальні проблеми дошкільної галузі, які нині є орієнтиром для вдосконалення професійного розвитку педагогів дошкільної освіти.

Визначена Базовим компонентом дошкільної освіти України ідея солідарної відповідальності держави, суспільства, родини та педагогічних працівників дошкільної галузі (рівний доступ до освітніх послуг, кваліфіковані педагоги, організація безпечного та розвивального освітнього середовища, усебічний розвиток дітей, партнерська взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу) суголосна із цінностями, представленими у стандартах дошкільної освіти таких країн, як Великобританія, Швеція, Норвегія та США.

Одним із пріоритетних напрямів державної політики в галузі дошкільної освіти є проблема покращення її якості, яка нерозривно пов'язана із професійним розвитком педагогічних працівників, які організують освітній процес у закладі дошкільної освіти. Серед ключових показників якості дошкільної освіти, представлених Європейською рамкою якості дошкіль-

ної освіти та догляду за дітьми, розробленою у 2014 р., зазначені кваліфіковані й умотивовані педагогічні працівники, які будуть сприяти всебічному розвитку дітей, а не тільки їхнього академічного складника (Ключові показники якості дошкільної освіти, 2018). Натепер серед найбільших запитів батьків, як учасників освітнього процесу, є орієнтація педагогічних працівників закладів дошкільної освіти на когнітивний розвиток дітей, зокрема підвищена увага до формування основ грамоти та розвитку математичних уявлень. Водночас є й педагоги, які метою дошкільної освіти вважають досконало підготовлену дитину до школи, проте забувають, що дошкільна зрілість передбачає сформовану, у різних видах діяльності, життєву компетентність дитини. Тож під час професійного розвитку увагу педагогів цієї категорії варто спрямовувати на важливість балансу різних сфер розвитку дошкільнят, що передбачено Базовим компонентом дошкільної освіти та низкою освітніх програм розвитку, рекомендованих Міністерством освіти і науки України, що передбачають усебічний розвиток дітей дошкільного віку.

Загальновідомо, що освітня галузь України орієнтується на кращі міжнародні стандарти. Не випадковим є факт визначення Європейською рамкою якості дошкільної освіти проблеми використання гри та взаємодії педагога з дітьми, що є критично важливим нині для більшості країн, серед яких Україна не є винятком. У зв'язку із цим сьогодні велику увагу приділено використанню ігрових підходів та принципів навчання дітей через гру, оскільки гра як провідний вид діяльності дітей дошкільного віку дуже часто є лише формальністю, яку задекларовано у програмовому забезпеченні. Важливою складовою частиною професійного розвитку педагогічних працівників закладів дошкільної освіти є розвиток готовності педагогів до використання ігрових методів розвитку, навчання та виховання у взаємодії з дитиною. Упровадження ігрових та діяльнісних методів навчання в освітній процес закладів дошкільної, загальної середньої та вищої освіти здійснюється в рамках Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством освіти і науки України та The LEGO Foundation (Королівство Данія) (Меморандум про взаєморозуміння, 2021). Отже, в обласних інститутах підвищення кваліфікації та закладах післядипломної освіти з метою переосмислення та зміни підходів педагогів в організації всебічного розвитку дітей реалізується впровадження модулів і спецкурсів «Педагогіка гри у закладах дошкільної освіти», головними завданнями яких є переосмислення концепту гри, розвиток професійних умінь педагогів із використання ігрових методів в освітньому процесі закладу дошкільної освіти та забезпечення формування ігрової компетентності дітей відповідно до завдань нової редакції Базового компонента.

Останнім часом серед професійних запитів педагогів дошкільної галузі є проблема організації роботи з дітьми в умовах інклюзивного навчання та принципів універсального дизайну під час організації розвивального освітнього середовища закладу дошкільної освіти, що пов'язано з поступовим збільшенням дітей з особливими освітніми потребами. Так, у вітчизняних освітніх програмах підвищення кваліфікації нині 10% від загальної кількості годин присвячено питанням інклюзивної освіти.

У статті приділяємо увагу найбільш актуальним напрямам роботи закладів післядипломної освіти, що є важливими для професійного розвитку педагогічних працівників галузі дошкільної освіти. Маємо підкреслити, що в сучасному просторі післядипломної педагогічної освіти відбувається формування загальної та фахової компетентності; поглиблення знань у галузі соціально-гуманітарних і психолого-педагогічних наук; створення інноваційного освітнього середовища, що передбачає підготовку педагогів, адаптованих до сучасних соціокультурних умов.

Тож зміни, що відбулися у зв'язку з оновленням Базового компонента дошкільної освіти, транслюються у просторі післядипломної освіти України, зокрема під час курсів підвищення кваліфікації, які орієнтовано на вдосконалення методичного і практичного рівнів професій-

ної компетентності педагогічних працівників, що забезпечують здобуття відповідної освіти дітьми дошкільного віку.

Висновки. Отже, для здійснення професійного розвитку педагогічних працівників закладів дошкільної освіти в сучасному просторі післядипломної освіти України виділяємо такі тенденції, як модернізація програм професійного розвитку відповідно до державної освітньої політики та вимог професійних стандартів відповідної категорії; поглиблення вивчення особливостей упровадження оновленого Базового компонента дошкільної освіти як державного стандарту дошкільної освіти; запровадження ігрових та діяльнісних методів навчання в освітній процес закладів дошкільної освіти; висвітлення питань інклюзивної освіти; здійснення науково-методичного супроводу й організація консультативної допомоги педагогічним працівникам закладів дошкільної освіти.

Перспективним видається більш детальне дослідження професійного розвитку педагогічних працівників дошкільної галузі в системі післядипломної освіти різних країн у порівняльному аспекті.

References:

1. Kabinet ministriv Ukrainy (2019). Deiaki pytannia pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh ta naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv: postanova kabinetu ministriv Ukrainy vid 21 serpnia 2019 r. № 800 [Some issues of professional development of pedagogical and scientific-pedagogical workers: the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of August 21, 2019 № 800]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>.
2. Zhyhlo, O. (2009). Rozvytok informatsiinoi kultury vykladacha [Teacher's information culture development]. Retrieved from: <http://eprints.kname.edu.ua/31237/1/25.pdf> [in Ukrainian].
3. Kliuchovi pokaznyky yakosti doshkilnoi osvity (2018) [Key indicators of the quality of preschool education]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/01/25/Klyuchovi%20pokaznyky%20yakosti%20doshkilnoyi%20osvity.pdf>.
4. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy (2021). Memorandum pro vzaiemorozuminnia mizh Ministerstvom osvity i nauky Ukrainy ta The LEGO Foundation shchodo spivpratsi u sferi osvity ta nauky [The Memorandum of Understanding between the Ministry of Education and Science of Ukraine and the LEGO Foundation on cooperation in the field of education and science]. Retrieved from: <https://cutt.ly/1Y7kZwx>.
5. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy (2021). Pro zatverdzhennia Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity (Derzhavnoho standartu doshkilnoi osvity) nova redaktsiia: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 12 sichnia 2021 r. № 33 [On approval of the Basic preschool education component (State standard of preschool education): a new edition. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of January 12, 2021 № 33]. Retrieved from: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
6. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy (2021) Profesiinyi standart za profesiieiu “Vykhovatel zakladu doshkilnoi osvity”: nakaz Ministerstva ekonomiky Ukrainy vid 19 zhovtnia 2021 r. № 755–21 [Professional standard for the profession “Educator of a preschool educational institution”: order of the Ministry of Economy of Ukraine of October 19, 2021 № 755–21]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennia/2021/07/01/Proyekt.prof.stand.Vykhov.ZDO.01.07.pdf>.
7. Khrypun, V. (2012). Profesiinyi samorozvytok pedahohichnoho pratsivnyka doshkilnoho navchalnoho zakladu u skhemakh i tablytsiakh. [Professional self-development of a pedagogical worker of a preschool educational institution in diagrams and tables]. Cherkasy: vydavnytstvo ChOIPOPP [in Ukrainian].
8. Yahupov, V. (2015). Profesiinyi rozvytok osobystosti fakhivtsia: poniattia, zmist, osoblyvosti [Professional development of a specialist's personality: concept, content and features]. Retrieved from: <https://cutt.ly/9Y7kD7m> (Last accessed date: 13.11.2021) [in Ukrainian].